

מבוסס על לקו"ש כא/10 ואילך **סטריאוטיפ עם אמת:** למה היהודים אוהבים כסף?

ראש עיריית ירושלים תכנן בניית גשר בכניסה לעיר. הוא פנה לקבלן ערבי לקבל הצעת מחיר. "מיליון שקל. שלישי לחומרים, שלישי לפועלים ושלישי רווח". הוא פנה לחברת בנייה סינית והם הגישו הצעת מחיר יקרה במעט. "מיליון מאה, שלישי לחומרים, שלישי לפועלים ושלישי רווח".

ראש העיר ביקש הצעה שלישית מקבלן יהודי: "שלושה מיליון שקל". – "למה כה יקר?" – "פשוט מאוד אדוני, שלישי בשבילי, שלישי בשבילך, ושלישי עבור הקבלן הערבי שיעשה את העבודה"...

אם יש דעה קדומה בגללה נהרגו רבבות ומיליוני יהודים במהלך הדורות, היא ללא ספק סטריאוטיפ 'היהודי החמדן'. במשך אלפי שנים תודלקה השנאה האנטישמית באמצעות תדמית היהודי הנוכל, הבוגד ורודף הבצע שיעשה כל דבר אסור עבור רווח כספי. בפולין, למשל, מוכרים עד היום תמונה של יהודי מבוגר סופר מטבעות, כסמל לכך שהיהודי ימכור הכול בעבור כסף. אחד המחזות הידועים בתולדות התיאטרון הוא הצגתו של שייקספיר, "הסוחר מוונציה", המספר על "שיילוק", הסוחר היהודי שהלווה כסף בריבית לאנטוניו הנוצרי ותבע לחתוך איברים מגופו של אנטוניו תמורת החוב.

אולם למרבה הפלא והתדהמה, ישנו סיפור מרכזי בתורה שנותן נשק ותחמושת בידי שונאינו. רגע לפני שבני ישראל יצאו ממצרים, הקב"ה תבע מהם להקיש על דלתות השכנים המצריים ולשאל מהם כלי כסף, כלי זהב ושמלות. הגברים ישאלו כסף מהגברים השכנים, הנשים ישאלו שמלות מהנשים השכנות וככה הם יעזבו את המדינה עם רכוש המצרים בידיהם.

ולא צריך להיות מפרש כדי לתמוה מה תכלית הבקשה הזו? למה ה' מעודד יהודים לפשוט יד? מדוע ה' מחנך יהודים לחשוב על כסף בשעה כה מכרעת לעתיד האומה?

1. אבן עזרא ג, כב: ויש מתאוננים ואומרים וכי אבותינו גנבים היו?! אך אלה יראו כי מצוה עליונה הייתה ואין טעם לשאול למה, כי ה' ברא הכול והוא נתן עושר למי שירצה וייקחנו מידו ויתנו לאחר.

כדי להבין עד כמה התמיהה גדולה, הבה נעקוב אחרי הפסוקים המצווים על שאילת הכלים. הקב"ה מדבר על כך לא פחות **משלוש פעמים**. הפעם הראשונה היא בעת "ברית בין הבתרים" כשאברהם אבינו מתבשר בפעם הראשונה בגזירת הגלות.

בראשית טו: ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול.

הפעם השנייה היא בעת מעמד ה"סנה", כשמשה מתמנה לשליחות לגאול את ישראל:

שמות ג: והיה כי תלכון לא תלכו ריקם ושאלה אישה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת, ושמתם על בניכם ועל בנותיכם וניצלם את מצרים.

ושוב לפני מכת בכורות, רגע לפני היציאה המופלאה ממצרים, ה' חוזר ומצווה את משה:

שמות יא: עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים, אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלאו כלה [קללה] ... דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב.

מהי תכלית התביעה האלוקית מישראל **לנצל את מצרים**? מדוע אין זה **חינוך לחמדנות**?

הסבר פשוט ומתבקש הוא, שהקב"ה דאג לעתיד של עם ישראל. עלינו לקחת בחשבון כי הם יצאו למדבר הגדול בלי גרוש אחד בכיס, עם ענק בן מיליוני אנשים, נשים וילדים יוצא לחופש ללא כל אמצעים להתחיל את החיים החדשים ולכן הקב"ה דאג שהם יהיו מצוידים במעט רכוש.

אולם ברור שזה לא העניין: ראשית, הקב"ה היה יכול לצוות את **המצרים עצמם**, כחלק מעשר המכות, שיתנו ליהודים כסף וישלחו אותם בכבוד ובפיצוי על הסבל? מדוע עשה את ההיפך וציווה את **היהודים לשאול כסף מהמצרים** ובכך יצר להם תדמית חמדנית?

שנית, בפרשה הבאה נקרא כיצד מרכבות המצרים טובעות בים סוף ובני ישראל מתכופפים לאסוף את התכשיטים שקישטו את המרכבות והמדרכים אומר כי הערך של "ביזת הים" עלה באין ערוך על הערך של "ביזת מצרים". כך שהם כלל לא היו זקוקים לכסף המצרי בשביל להתקיים והנושא כלל לא היה למצוא דרך להעשיר את היהודים.

שמות טו, כב: ויסע משה את ישראל מים סוף - רש"י: הסיעם בעל כרחם, שעטרו מצרים את סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאים אותם. **וגדולה הייתה ביזת הים מביזת מצרים**, שנאמר (שיר השירים): 'תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף' [היינו שערך ביזת הים לעומת ערך ביזת מצרים היה כמו ערך הזהב לגבי הכסף].

מה מונח אפוא בבסיס התביעה האלוקית לנצל את מצרים ולרוקן את ממונם?

ב. בתוך העניין הזה עצמו, יש מפרשים שטוענים כי הסיפור הרבה יותר מסובך. יתכן כי לא רק חמדנות יש כאן, אלא הרבה גרוע מכך: **הערמה ובגניבת דעת**. משום מה, הציווי האלוקי היה לפנות אל המצרים בלשון של 'שאלה', והפירוש הפשוט של "שאלה" בלשון הקודש הוא **הלוואה זמנית**. כך שהיהודים הצטוו לשאול מהמצרים את הכלים רק **לזמן קצוב**, בעוד שהמציאות הייתה כידוע שהמצרים טבעו בים סוף והיהודים לא החזירו להם כלום מעולם.

וכאן הבעיה הופכת להיות חמורה יותר: האם הקב"ה עודד את היהודים **לרמות את המצרים**!?

אכן הגמרא מספרת כי יותר מ-1500 שנה אחר כך, המלך אלכסנדר מוקדון בא לבקר במזרח התיכון וכינס נציגים ממדינות האזור להקשיב להם. קם הנציג המצרי ואמר שהוא תובע מהיהודים לפצות את העם המצרי על כלי הכסף והזהב שנטלו מהם ברמייה לפני מאות שנים. חכמי ישראל נבהלו מההאשמה החריפה כנגדם, עד שקם יהודי פשוט בשם גביהה בן פסיסא וענה למלך כי הכסף הזה נלקח בתור שכר עבודה של 600,000 יהודים במשך מאות שנות עבודת פרך במצרים.

2. סנהדרין צא: באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו: הרי הוא אומר 'וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום', תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו. אמר גביהה בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן ... אמר להן ... 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה' תנו לנו שכר עבודה של ששים ריבוא ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה ... בדקו ולא מצאו תשובה ... וברחו.

אולם, כמובן, הטענה הזו הספיקה כדי לסתום את הפה של המצרים, אך אין בה תשובה לגופו של עניין: מה היה הצורך **בהערמה ובגניבת דעת המצרים**? מדוע הקב"ה לא תבע ישירות מהמצרים שהם עצמם ישלמו ליהודים את שכרם על מאות שנות שעבוד?

דרשות הר"ן: עניין זר ומתמיה מאוד: אף שאנשי מצרים היו חייבים שכרם, לא היו ראויים לבוא עליהם **בעקבה ובדרכי רמייה**. וכל שכן אחר שיד ה' תקיפה וחזקה עליהם, למה הוצרכו לעשות כן?

כיון שמדובר בשאלה חמורה, המפרשים האריכו לבאר אותה באופנים שונים. רבנו בחיי, למשל, דחה את השאלה מעיקרה וטוען שיש כאן **חוסר הבנת הנקרא**. המילה "שאלה" במקרא מתפרשת לעיתים קרובות גם בלשון **בקשה לקבל מתנה קבועה**. כך אומר דוד המלך: "שאל ממני ואתנה גויים נחלתך". חנה אמרה על שמואל: "כי מה' שאלתיהו" והיא בוודאי התכוונה לקבל ילד נצחי.

תשובה אחרת בדרך הצחות: בפרשה הבאה נקרא על האיסור לשוב למצרים, "כי אשר ראיתם את מצרים היום, לא תוסיפו לראותם עד עולם". יש מבארים כי כדי לעשות בטוח שבני ישראל לא ישובו למצרים, ציווה אותם הקב"ה לקחת הלוואה מהמצרים וכך ברור שהם לעולם לא ישובו לשם...

אולם ישנה תשובה שלישית ומורכבת יותר שמעבירה יסוד חשוב באמונה ולימוד גדול בחיים:

מספרים על עובד בניין מסור שעבד באותו מקום עבודה שנים רבות. הוא היה נאמן מאוד לעבודתו ובנה בתים בקפדנות ובדייקנות. כשהגיע לגיל פנסיה ובא להיפרד מהמעביד, ביקש ממנו הבוס לבנות עוד בניין אחד. העובד נאלץ להסכים, אך בחפזו לסיים את העבודה ולצאת כבר לחופש, הוא השתמש בטכניקות בנייה גרועות ולא השקיע בה תשומת לב ואכפתיות. כשהוא סיים והלך לבוס כדי להיפרד, המנהל הודה לו על כל שנות העבודה והעניק לו מתנה עטופה כאות הערכה. העובד פתח את הקופסה ומצא שם מפתח לבית שזה עתה בנה...

המשל מעביר רעיון עמוק: ה' לא נותן סתם עונש, אלא נוהג מדה כנגד מדה. הוי אומר שאנחנו יוצרים לעצמנו את החיים שנחיה בהם. אם אדם יוצר סביבו, למשל, נורמות של כיבוד הורים, הילדים שלו יראו זאת ויכבדו אותו בבוא היום. אם בני זוג יוצרים ביניהם מעמד של כבוד ומחילה, הילדים יתנהגו אליהם כך. ובקיצור: כל מה שהאדם עושה, לעצמו הוא עושה...

בדיחה: בני זוג הסתכסכו ולא דיברו זה עם זה. פעם היה הבעל חייב להתעורר מוקדם וידע שלא יצליח להתעורר מהשעון. הוא היה מוכרח לגייס את עזרת אשתו, אך בסירובו לדבר עמה, הניח על הכרית שלה פתק ובו כתב: "תעירי אותי בבקשה בחמש בבוקר". למחרת הוא פקח את העיניים כשהשמש עמדה ברום השמים והשעון הראה תשע. הוא התמלא זעם על אשתו, אבל אז הבחין בפתק קטן על הכרית שלו: "קום, חמש בבוקר"...

כעת אפשר להבין את התביעה האלוקית לרמות את פרעה ומצרים: פרעה כל חייו שיקר ורימה. הוא הפיל את בני ישראל אל עומק השעבוד בעזרת שקר ורמייה של "פה-רך" ולכן הקב"ה העניש אותו באותה הדרך בדיוק: ברמאות חוזרת. כדי ללמד שהאדם חופר לעצמו את הבורות אליהם ייפול.

ובכך מבארים המפרשים עוד שאלה ידועה: מדוע משה מבקש מפרעה מראש לצאת למדבר לשלושה ימים ולחזור, בשעה שהיה ברור שהם אינם מתכוונים לשוב לעולם. אלא חלק מהעונש שהיה מוטל על פרעה, היה לחוש בעצמו את הפגיעה מלהיות מרומה ומבולבל.

טללי אורות בא: מה שנראה על יציאת מצרים שהיה הכול בדרך רמאות, כמו שאמר משה לפרעה שהם יוצאים לזבוח ג' ימים ואחר כך יחזרו למצרים? העניין הוא שהקב"ה שילם לפרעה 'מדה כנגד מדה', שכן פרעה שיעבד את ישראל ברמאות, כמו שאמרו במדרש 'בפרך' – בפה רך', בתחילה היה משלם להם במיטב והם התאמצו הרבה יותר מכוחותיהם ואחר כך הכריחם בכוח לעשות סך הזה.

עד כאן בעניין הזה של הרמאות וגניבת הדעת, ועכשיו אנו חוזרים אל מרכז העניין ושואלים: סוף סוף מה היה הצורך שבני ישראל עצמם יהיו אלו שיבקשו את הכסף מהמצריים? מדוע ליצור להם תדמית חמדנית בשעה שהיה עדיף שהקב"ה עצמו יהיה זה שיכפה את המצרים לשלם לישראל?

אנו רוצים להציג שני ביאורים חשובים על השאלה הגדולה הזו מתוך תורתו של הרבי מליובאוויטש. הראשון הוא מהלך פשוט ומתקבל על הלב, השני הוא תפיסת חיים שלמה ומקפל בתוכו את עומק משמעות החיים על פי התפיסה הקבלית-חסידית.

ג. מסופר על אחד האדמורי"ם הקודמים מוויז'ניץ' שחזר עם הגבאי שלו מבית הכנסת ובדרך עצר על יד חנות תכשיטים. האדמו"ר נכנס פנימה וביקש לקנות שעון יפה עבור הרבנית. המוכר הציע לו שעונים שונים, אך האדמו"ר אמר שהוא אינו יודע לקלוע לטעמה של אישה ואולי יש כאן אישה בחנות

שתוכל לסייע לו בבחירת שעון מוצלח. המוכר קרא לאשתו שעמדה בדלפק סמוך והיא הציעה לאדמו"ר בגאווה גדולה כמה שעונים, עד שהוא בחר באחד מהם, יפה ויקר במיוחד.

כשהם יצאו, התפלא הגבאי על כל העניין: הרי לפני חודשיים קנתה הרבנית שעון ומהי צריכה עוד אחד? "אסביר לך, אמר האדמו"ר בחיור, היא באמת לא זקוקה לשעון חדש, אלא שאתמול עברתי על יד החנות ושמעתי את הגבר צועק על אשתו כי כבר כמה שבועות היא לא הצליחה למכור אף שעון. החלטתי להשיב את כבודה של האישה ולהציל את שלום הבית שלהם"...

הרבי מליובאוויטש מסביר כך: תכלית שאילת הכלים לא נועדה כדי להעשיר את ישראל. לקב"ה יש מספיק דרכים אחרות להעניק לישראל כסף. הרעיון היה אחר לגמרי: **להשיב את כבודם של ישראל**. העם היהודי היה שבור, מרוסק, אומלל בעיני עצמו. הם יצאו עכשיו ממאה שנות עבודת פרך בהן המצרים שלטו בגורלם והתעמרו בחייהם. לא הייתה להם כל הגדרה עצמית והם חשו לא יותר מבהמות משא של העם המצרי.

וכך אי אפשר לצאת ממצרים. הם אולי ייצאו מהמדינה ברמת הפיזית, אך ישאירו את תפיסת העבודת בנפשם. לכן ציווה הקב"ה לתבוע כסף וזהב מהמצרים על כל שנות העבודה (כטענת גביהא בן פסיסא הנ"ל) – והם יתנו להם אותו **מרצונם הטוב**! וכך אותו מצרי שאתמול נגש ורדה בהם, ייתן להם היום בבחירתו החופשית תשלום ופיצוי על הסבל. אמנם פיצוי קטן ודל לעומת הכאב הנורא, אך איזשהו ביטוי שיזקוק את הקומה היהודית. **שכן יותר ממה שחשוב לקבל את הכסף, חשוב להשיג את הכבוד.**

בכך מבאר הרבי שאלה עצומה, שהעסיקה עשרות מפרשים מכובדים לאורך השנים:

3. תלמוד בבלי ט,א: דבר נא באזני העם - אמרי דבי ר' ינאי: אין 'נא' אלא לשון בקשה. אמר הקב"ה למשה: בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, **שלא יאמר אותו צדיק [אברהם]: 'ועבדום וענו אותם' קיים בהם, 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' לא קיים.**

והשאלה הגדולה והמתבקשת היא: למה ה' צריך להגיע לטענה של אברהם כדי להעשיר את ישראל? וכי הקב"ה אינו חייב בעצמו לקיים את דבריו במלואם, לולי הטענה של אברהם?

עץ יוסף על עין יעקב: וקשה אפילו בלא תרעומת אברהם, צריך הקב"ה בעצמו לקיים מה שאמר?

עונה הרבי רעיון מרחיב את הלב: הקב"ה אומר למשה כך: כדי לקיים את הבטחתי להעשיר את ישראל, ביכולתי לעשות דבר פשוט: להעמיד אותם על יד שפת הים ולהעניק להם את ההזדמנות כדי לאסוף את הכסף והזהב שנפל מהמרכבות של המצרים ובכך אקיים את הבטחתי.

אך עדיין שאר בבעיה מול אברהם אבינו. משום שאברהם הוא **אבא** ולכן הוא יקום ויזעק: **איפה הכבוד של ילדיי?** האם זה הוגן שהם עבדו אצל המצרים שנים רבות, ואילו את השכר על העבודה הם ייאלצו להתכופף ולאסוף ממה שנפל ממרכבות המצרים?! לכן מתחנן הקב"ה למשה, שבני ישראל יבקשו את השכר מהמצרים והם ייתנו להם **מרצונם הטוב** ובכך תנוח דעתו של אברהם אבינו. הילדים שלו לא קיבלו רק כסף, אלא הרבה יותר חשוב: הם זכו בזקיפות קומה ובהערכה עצמית.

[ולהעיר שהדברים נושאים משמעות חינוכית עצומה: כל אחד מסייע לאנשים סביבו, לבן הזוג, לילדיו או לאנשים במצוקה מחוץ למשפחה. וכאן חשוב לזכור את הלקח המאלף: לא חשוב כמה כסף נתת, השאלה היא **כמה כבוד הענקת**, כמה **יחס והערכה** ביטאת כלפי המקבל, ויש להאריך].

ליקוטי שיחות כא/13: דווקא כאשר ה' נותן את חן העם בעיני המצרים והם נותנים להם כסף מעצמם, נפתרת הטענה של אברהם אבינו. שכן עצם ההבטחה 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', יכולה להתקיים באופן כזה בו המצרים באים לידי עונש ועדיין לא ניכר צד **השכר והתגמול** עבור העבודה והעינוי. אבל אז נשאר פתחון פה לאברהם אבינו. אברהם, בתור **אב**, תובע שהרכוש יגיע לישראל באופן שהוא מודגש **לטובת ישראל**, בתור **שכר** על שנות ה'ועבדום', דווקא אז יהיה להם בכך **תנחומים** על הגלות המרה במצרים.

עד כאן רעיון אחד פשוט, מכאן נעבור אל אחד היסודות המרכזיים במחשבה החסידית-קבלית ובלי ספק, אחד המהפכות הגדולות שחוללה המחשבה החסידית בעולם היהודי.

ד. המהר"ם מרוטנברג, רבי מאיר בן רבי ברוך, היה מאחורוני "בעלי התוספות" ונחשב עד היום לגדול חכמי אשכנז. המהר"ם חי בגרמניה במאה ה-13 וכאשר גברו רדיפות הממשלה כנגד היהודים, ניסה לברוח לארץ ישראל. יהודי מומר הלשין על ניסיון הבריחה והמהר"ם נתפס באיטליה בדרך לארץ. הוא נעצר ונכלא במבצר אנזיסיהיים בחבל אלזס בגבול גרמניה וצרפת. הקהילה היהודית פעלה רבות כדי לשחרר אותו והקיסר הגרמני הסכים לעשות זאת עבור סכום כופר אדיר בן 20,000 מארק.

הרא"ש, רבנו אשר, שהיה גדול תלמידיו, הטלטל מקהילה לקהילה ואסף את כל הסכום, אך המסורת מספרת כי כאשר נודע הדבר למהר"ם הוא אסר בתוקף לשלם את הסכום הענק, מחשש שהדבר יביא לגל נוסף של סחיטה ומעצרים. עם כל הצער, המהר"ם נותר לבדו בכלא שנים ארוכות ונפטר שם אחרי שבע שנים.

הקיסר לא גילה שום רחמים וסירב לשחרר את הגוף הקדוש לקבורה. אחרי 14 שנים קם אחד מעשירי וורמייזא (וורמס), בשם ר' אלכסנדר ווימפן ונתן את רוב הונו כדי לפדות את הגוף הקדוש ולהביאו לקבר ישראל. לפי סיפור שעובר מדור לדור, המהר"ם הגיע לאותו יהודי בחלום ואמר כי הוא רוצה לגמול עמו טובה עבור החסד של אמת שעשה עמו וביכולתו לבחור בין שתי אפשרויות: 1. הוא, בנו וצאצאיו יזכו עד סוף הדורות לעשירות מופלגת. 2. הוא ימות באופן מידי ויזכה להיות 'עמי במחיצתי' ולהיכנס להיכלו של המהר"ם בגן עדן. היהודי התייעץ עם הרב המקומי ובחר באפשרות השנייה: להיות עם המהר"ם בגן עדן. תוך זמן קצר הוא נפטר, ועד היום הזה אפשר לראות את קברו של ר' אלכסנדר ווימפן צמוד לקברו של המהר"ם בבית החיים בוורמס.

חסידים מספרים כי כאשר שחו את הסיפור המופלא באזני החסיד הדגול רבי הלל מפאריטש, מגדולי תלמידי האדמו"ר הצמח צדק מליובאוויטש, אמר בצער: כמה חבל שהסיפור הזה התרחש לפני התגלות החסידות. שכן אחרי התגלות החסידות ברור היה שעליו לבחור באפשרות הראשונה: לזכות בעשירות מופלגת ולחיות לאריכות ימים. שכן הנחת תפילין אחת בעולם הזה, המחברת יהודי לעצמותו יתברך, שווה יותר מכל חיי העולם הבא.

אצל יהודים, להרוויח כסף זה לא רשות, זאת חובה. שכן הסיבה העיקרית בגללה באנו לעולם הזה היא לנחול הצלחה גשמית ולמצוא את הכוחות הרוחניים כדי לכוון אותה אל המקום הנכון. לא באנו לכאן לשם לימוד תורה כשלעצמו, אלא כדי לקחת את ההשראה מלימוד התורה לשם ייעוד נכון של ההצלחה הגשמית.

הבה נשים לב לשני סיפורים מפורסמים אך ללא ספק משונים ותמוהים: הסיפור הראשון עוסק בלילה גורלי בחייו של יעקב אבינו. הוא שלח קבוצת מלאכים על עשיו והם דיווחו לו כי עשיו מתקרב לכיוונו עם 400 שכירי חרב עמו במטרה להרוג את יעקב ומשפחתו. יעקב הכין את אנשיו למלחמה, הוא חילק את מחנהו לשתי קבוצות והמתין במתח גדול לקראת הבאות.

ואז מתרחש סיפור מוזר: באמצע הלילה, יעקב חוזר לבדו את מעבר יבוק והחושך והבדידות מזמנים לו צרות. איש מסתורי נאבק עמו עד עלות השחר ויעקב שורד את המפגש בקושי כשהוא צולע על ירכו. הגמרא מנסה להבין מדוע יעקב הכניס את עצמו אל תוך הצרה הזו, ועונה תשובה תמוהה: יעקב שב לקחת "פכים קטנים". כמה כדי שתייה שנשארו מאחור. ולא, זאת לא הייתה רכושנות וקמצנות מוגזמת, משום ש"צדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם". כן, לא טעינו, צדיקים מחבבים את הממון שלהם יותר מאת החיים שלהם.

ועוד סיפור, לא פחות תמוה מהראשון: לפני שבועיים קראנו בתורה כיצד יוכבד, אמו של משה הפעוט, מסתירה אותו בתוך "תיבת גומא". תיבה העשויה מקני סוף. הגמרא מבררת מדוע הניחה את התינוק

בתוך תיבה מחומר זול כמו קני סוף ולא בתיבה מעץ? הגמרא עונה תירוץ דומה: "צדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם". (כנראה שלא היה הבדל בנוחות של הילד, רק ביוקרה של החומר).

4. סוטה יב: 'ותיקח לו תיבת גומא' - מאי שנא גומא? אמר רבי אלעזר: מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן וכל כך למה? לפי שאין פושטים ידיהן בגזל. **חולין צא:** 'ויותר יעקב לבדו' - אמר רבי אלעזר: שנשתייר על פכים קטנים. מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופן. וכל כך למה? לפי שאין פושטים ידיהן בגזל.

כיצד אפשר להבין את האמרה הזו שהצדיקים מוכנים להעמיד את חייהם בסכנה בשביל כסף? הכרח לומר שזה לא הכסף, מדובר כאן במשמעות עמוקה ביותר. לפי הגישה החסידית, תכלית חייו בעולם היא לרתום את החפצים הגשמיים לקדושה ולכוון אותם אל המקום הנכון.

הקבלה מסבירה כי בכל דבר גשמי טמון ניצוץ אלוקי והניצוץ הזה מכוסה בקליפה עבה שמסתירה את עומק התשוקה של הניצוץ לאלוקות. החיים הם מאבק ענק בין שני כוחות סותרים: כוחות הטומאה רוצים לעשות בכלי הגשמי שימוש אנוכי, וכך הניצוץ הזה ישקע אל תוך הטומאה. ואילו כוחות הקדושה רוצים את ההיפך: לעשות שימוש טוב באותו חפץ גשמי, כמו לברך עליו ברכה או לאכול את המאכל לשם שמים כדי לעבוד את ה' בכוח האכילה, וכך הניצוץ האלוקי שב ומתעלה אל מקורו.

יתירה מכך: לכל נשמה בעולם, ישנם ניצוצות מסוימים השייכים במיוחד אליה. התיקון האישי שלה כרוך בתיקון הניצוצות הטמונים בכלים או במאכלים ספציפיים. והעובדה שהאדם קנה מאכל מסוים או התגלגל לידי כלי מסוים – יכולה להעיד כי אותו מאכל או כלי הוא תכלית הייעוד שלו בעולם.

כעת אנו מקבלים מבט עמוק הרבה יותר על הבהלה והתשוקה לכסף. אין זאת רק תשוקה בהמית מצד היצר הרע, מדובר גם בתשוקה רוחנית הבאה מצד היצר הטוב. כפי שביאר הבעש"ט את הפסוק בתהילים: "רעבים גם צמאים – נפשם בהם תתעטף". מאחורי הרעב הגשמי ללחם, עומדת גם הנפש האלוקית. שכן שני הכוחות הפועלים בנו רוצים לנחול הצלחה בעולם הזה, אלא שהמניע שלהם הוא הפוך: הנפש האלוקית רוצה להשיג הצלחה גשמית כדי לכוון את העולם אל ייעודו הנכון, בשעה שהנפש הבהמית רוצה אותו הדבר רק לכיוון השני.

המגיד ממעזריטש, אור תורה/202: כל דבר שאדם לובש או אוכל או משתמש בכלי... יש שם ניצוצות קדושות השייכים לשורש נשמתו (ושמעתי כי זהו הטעם שיש אדם שאוהב דבר זה ויש אדם ששונא דבר זה), וכשהוא משתמש באותו כלי או מאכל אפילו שצורך הגוף הוא - מתקן הניצוצים. כי אחר כך עובד בכוח הזה שבא לגופו מאותו מלבוש או מאכל... לכך צריך אדם לחוס על כליו, כדי לחוס על ניצוצי הקדושה שבו.

כעת אפשר להבין את עומק הדרישה האלוקית לאסוף את הכסף המצרי ולהוציא אותו ממצרים: מוסבר בספרי קבלה כי במצרים שרר ריכוז רוחני עצום. בהיותה הממלכה המושלת בכיפה, הצטבר בה ריכוז רוחני של ניצוצות אלוקיים. מובא בספרי קבלה כי בעוד שבכל העולם כולו מפוזרים 288 ניצוצות (ככתוב: "ורוח אלוקים מרחפת על פני המים", והמילה "מרחפת" היא אותיות: "רפ"ח מעולם תוהו"), הנה מתוכם, 202 ניצוצות, "ערב רב" היו מפוזרים במצרים.

ומכאן באה הדרישה האלוקית לאסוף את הכסף המצרי, כדי להביא גאולה לאותם ניצוצי אור רוחניים. ואכן נשים לב כי אותו כסף מצרי שנאסף על ידי בני ישראל, נתרם בהמשך הדרך עבור הקמת המשכן וכליו, וכך הושלם המהפך כולו והרכוש המצרי הפך להיות הבסיס להשראת השכינה בעולם.

תורה אור פרשת בא: רפ"ח ניצוצים נפלו בשבירת הכלים, ומזה נתברר בגלות מצרים ר"ב ניצוצים, ועל זה נאמר 'וינצלו את מצרים', וזהו שכתוב 'וגם ערב רב עלה אתם'.

לפי היסוד הזה, ביאר הרבי מליובאוויטש בהזדמנויות אחרות כמה נקודות נפלאות: א. ישנו סיפור ארוך אודות בריחתו של רבינו הזקן מאימת נפוליאון ולפני שעזב רבינו את הבית, התעקש לוודא שלקחו משם את כל חפציו ולא נותר מהם כלום. רבינו אף טרח וחזר באמצע הדרך הביתה כדי להיות בטוח לגמרי שלא נמצא שם אף חפץ שלו, והורה לשרוף זוג נעלי בית שנמצאו שם.

הרבי ביאר (תורת מנחם תשחי ב/154 ותשכג 323) כי החפצים הגשמיים בבית, הכילו **ניצוצות רוחניים השייכים לנשמת רבינו הזקן**, ונפוליאון שהתעסק בכשפים היה יכול דרכם לפגוע ברבינו.

ב. בפרשה הבאה נלמד על איסור ייחודי מאוד: לשוב למצרים עד עולם. זה כמובן איסור מעניין ודורש הסברה, משום שהתורה לא אסרה לשוב לשום מקום בעולם, רק לארץ מצרים.

מוסבר בספרי קבלה והרבי עסק בכך בכמה הזדמנויות (התוועדויות מז ב/102) כי במצרים **הסתיימה עבודת הבירורים**. אבותינו נטלו משם את כל הניצוצות הרוחניים ולכן אין ליהודי עוד מה לעשות שם.

ג. בליקוטי שיחות יב פרשת בהר, ביאר הרבי את **המצווה החיובית** להלוות לגוי בריבית. אלא שמצווה על היהודי **לעשות כל רווח אפשרי** בכדי לכוון את הכסף למקומו הנכון. ורק ביחס ללווה יהודי, נדרש מאתנו לגלות סולידריות ולא לתבוע ממנו ריבית בשעתו הקשה.

ונסיים בתפילה ובקשה כי אחרי ש"הסתיימה עבודת הבירורים", כלשונו הקדושה של הרבי, נזכה לראות בהתגלותו האמתית והשלמה של מלכנו משיחנו בקרוב ממש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**